

*Мишеніна Т. М.,
доктор педагогічних наук,
кандидат філологічних наук,
професор кафедри української мови
Криворізького державного педагогічного університету*

МОДЕЛЮВАННЯ МЕДІАТЕКСТІВ ІЗ ГЛЮТОНІМАМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПИТТЯ З ПОЗИЦІЇ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ФУНКЦІЙ

Анотація. Стаття присвячена питанню вироблення структури й семантики в моделюванні освітніх, рекламних і науково-популярних медіатекстів із глютонімами на позначення пиття.

У моделюванні медіатекстів необхідно зважати на низку чинників, як-от: функція медіатексту, мета написання; цільова аудиторія, яка сприймає текст, змістові характеристики, стиль викладу. У дослідженні йдеться про медіатексти з глютонімами на позначення пиття (вода, мінеральна вода), відповідно, стрижневою інформацією є хіміко-фізичні характеристики рідин. Обґрунтовано позицію про те, що інформація, оприлюднена в гіперпросторі, є політематичною, переважно несистемною, містить низку гіперрепосилань, не пов'язаних із конкретним питанням або не надають вичерпної, точної, фактологічно доведеної інформації за ключовими словами.

Визначальні просвітницька і здоров'язбережувальна функції медіатекстів із глютонімами на позначення пиття окреслюють такі напрями подання інформації: 1) освітня інформація як дидактично оброблена інтегративна знаннева парадигма, що транслює сучасні досягнення суголосних із гідрохімією галузей, у тому числі медичний коментар (лікувально-діагностувальна і профілактична практика, інтегрована в особистісний здоров'язбережувальний вимір); 2) науково-популярна інформація, яка може містити факти, які мали місце (наприклад, властивості глютонімів на позначення пиття у здоров'язбереження, не доведені науковим експериментом); ідеться також про адаптовану інформацію задля сприймання масовою аудиторією; 3) інформація задля рекламування апелює насамперед до споживання (наприклад, певної марки мінеральної, артезіанської води; технологій задля очищення води), переважає прагматична функція, тому просвітницька і здоров'язбережувальна архітектоніка є асиметричною.

Реалізація профілактичної і здоров'язбережувальної функцій медіатекстів розглядуваної тематики полягає в наданні наукової інформації, виробленні функціональної грамотності як в аналізі тематичної інформації, так і застосуванні прийомів медіагієни; формуванні наукової картини світу особистості стосовно загальних медичних знань, що забезпечують рефлексію здоров'язбереження як способу життя, володіння алгоритмами споживання глютонімів на позначення пиття з урахуванням наукових знань із гідрохімії, біоенергетики.

Вимогою до подання інформації щодо культури споживання глютонімів на позначення пиття є стиль викладу, вичерпна інформація стосовно гігієни пиття людини, наведення фактів, що відтворюють закономірності в дотри-

манні правил здорового способу життя; алгоритмів здоров'язбереження.

Медіатексти апелюють до усвідомлення кореляції екології людини й екології довкілля.

Ключові слова: медіатекст, глютонім на позначення пиття, просвітницька функція медіатексту, здоров'язбережувальна функція медіатексту, культура пиття, екологія людини.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

Сучасний медіатекст орієнтований на широку аудиторію, охоплює полігалузовий інформаційний матеріал, який подається компресивно, оперативно, з урахуванням запитів різних категорій населення – масової аудиторії. З огляду на те, що медійний простір активізує безперервну інформаційну діяльність людини, посилює комунікацію шляхом актуалізації на тих чи тих тематичних акцентаторах, реципієнт має змогу отримувати за запитом матеріал тематичний, з одного боку, почасти різнорідний, не пов'язаний з конкретним пошуком або який містить фактично хибну / не доведену науково, документально інформацію, транслює неповну або несистемну галузеву архітектоніку, з іншого. Потребує розв'язання суперечність між наданням інформації і відповідності її критеріям медіагієни, що забезпечують цілісність особистості: об'єктивність, точність, науковість, дидактичний і виховний потенціал.

Медіатексти, що містять інформацію про глютоніми пиття, відповідно до різновиду (освітні, рекламні, науково-популярні) транслюють полігалузові знання, різною мірою компресовані, наведені факти інтерпретовані як на рівні доведення (істинності), так і використані в логічному доведенні висновкового знання (освітній медіатекст – формування наукової картини світу стосовно архітектоніки організму людини, профілактики, інженерії здоров'я, терапії тощо; рекламний медіатекст – актуалізація на лікувальних / профілактичних властивостях речовин / рідин без ґрунтового наукового пояснення; науково-популярний медіатекст – виклад адаптованого наукового матеріалу, наведення фактів, не завжди послідовно науково доведених (факти як спостереження), використання метафоричних мовних одиниць задля досягнення художньо-естетичного ефекту, емоційного впливу на особистість).

Моделювання медіатекстів із глютонімами на позначення пиття потребує чіткого структурно-семантичного викладу, визначальними мають бути науковий супровід (просвітницька функція), алгоритми здоров'язбережувальної поведінки.

Функціональна грамотність особистості полягає насамперед в умінні здійснювати аналіз інформації, яка стосується лікувально-діагностичної і профілактичної медичної діяльності, інтегрованої в особистісну практику здоров'язбереження, застосовуючи прийоми медіагігієни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Наукові пошуки, присвячені лінгвістичному статусу глутонімів, їх функційних характеристик, дозволяють дійти узагальнень науковців щодо структури лексико-семантичного поля глутонімічних найменувань, їх стильового потенціалу, етнолінгвістичного виміру (Н. Гудима, М. Кобзар, С. Ковпик, Ж. Краснобаєва-Чорна, С. Філоненко). Медіатексти, їх стильова віднесеність, мета створення й особливості архітектури медіатексту залежно від переваги тієї чи тієї функції стали предметом розгляду Л. Горденко, О. Семенов, В. Різуна, Л. Шевченко, М. Яцимирської. Глутоніми на позначення пиття в медичній практиці розглядають з позиції профілактичної і здоров'язбережувальної функцій (Л. Багрова, В. Гуменюк, В. Ждан, М. Клименко, А. Некос, О. Штепа). Питання моделювання медіатекстів із глутонімами на позначення пиття як інтегрованого наукового знання у практику здоров'язбереження не знайшло вичерпного висвітлення.

Формулювання мети статті. Мета публікації полягає у з'ясуванні структурно-семантичних і текстових характеристиках медіатекстів із глутонімами на позначення пиття залежно від жанристики і стильового віднесення (освітні, рекламні, науково-популярні).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Структурно-семантичне наповнення медіатекстів передбачає алгоритм подання наукової інформації (стосується галузевих досягнень стосовно порушеної тематики, урахування перспектив дослідження), яка може мати виклад залежно від методу наукового пізнання. Як приклад, емпіричні методи дозволяють моделювати медіатексти як тексти-спостереження, тексти-порівняння (текст щодо встановлених фактів описуваної реальності); емпірично-теоретичні (медіатексти, які виклад галузевої інформації подають як аналітику фактів, формально-логічний виклад від часткового до загального, висновки на основі окремих фактів).

Тематика освітніх медіатекстів ґрунтується на встановлених дослідженнях щодо здоров'язбережувальної і профілактичної функцій / дій того чи того глутоніма на позначення пиття.

Науково обґрунтоване подання освітнього тексту передбачає такі варіанти:

1. Моделювання тексту відповідно до класифікації глутонімів за хімічним складом.

Прикладом може слугувати медіатекст освітнього спрямування, у якому наводяться відомості про хімічний склад рідини, розкрито здоров'язбережувальний вплив на розвиток організму людини / підтримання стану збалансованості; властивості відновлювання функцій людського організму.

Природний глутонім на позначення пиття – вода (H_2O – хімічна речовина у вигляді прозорої, безбарвної рідини без запаху і смаку) – має науково доведені цілющі властивості, які полягають у забезпеченні водообміну. Текстові рекомендації можуть мати такі імперативи:

1. Власне наукове обґрунтування водоспоживання (рекомендовані норми водоспоживання, уживання води з додаванням хімічних елементів з позиції насичення корисними для здоров'я складниками / призведення до розхитування водобалансу через споживання води, насиченої важкими елементами). Виклад медіатекстів рекомендований через текстовий супровід, що відтворює логіку емпіричного або емпірично-теоретичного методів.

Задля формування функціональної грамотності засобами медіа рекомендованим є окреслення екологічної проблеми (на рівні регіону, країни, планети). Інформація може варіюватися за такими напрямками: система водообігу, стани води, процеси дифузії і ступені забруднення води залежно від його типу (механічне, фізичне, радіаційне як різновид фізичного, хімічне, біологічне). Мультимедійний супровід орієнтований на анімацію і віртуальну екскурсію, яка стосується порушеної проблеми і візуалізує механізм забруднення води (через стічні води; радіаційне забруднення (Чорнобильська АЕС, додатковий супровід про атомну енергетику України), через комплексне господарське і промислове забруднення 50 тис. хімічних речовин). Подібна інформація також формує суспільну думку стосовно збереження екологічного балансу, природокористування. Оскільки медіа спрямовані на активну громадську позицію, об'єктивна інформація спрямована на вироблення наукової картини світу, у межах якої синтетична система знань і практика власних спрямувань орієнтована на розроблення й подальше відновлення адаптаційних механізмів людини в умовах техногенного й цифрового буття.

Здоров'язбережувальна функція медіатекстів освітнього спрямування полягає насамперед у відтворенні інформації про оптимальний хімічний склад води; процедури оброблення води [1, с. 24–25; 2], що забезпечують можливість уживання глутоніма *вода*.

До глутонімів на позначення пиття уналежують *мінеральні води* (підземні, іноді поверхневі води з підвищеним вмістом хімічних елементів та сполук, газів із фізико-хімічними властивостями, тобто містять хімічні елементи, що забезпечують оптимальний водобаланс в організмі людини – за йонним складом; газовим складом і специфічними елементами; температурою). Наукова інформація може стосуватися фізико-хімічної характеристики мінеральних вод та їх профілактичної дії (профілактично-лікувальні *мінеральні води «Соймиська», «Новосанжарська», «Миргородська», «Миронівська», «Моршинська», «Нафтуся», «Регіна», «Шумилівська»*).

Окрему увагу слід приділити в моделюванні подібних медіатекстів системній інформації стосовно різновиду мінеральних вод і їх профілактично-лікувальних властивостей. Ідеться насамперед про здоров'яцентристський аспект: джерела мінеральних вод в Україні (понад 500 джерел), основні родовища мінеральних вод, курорти (50), бальнеолікарні (20), заводи лікувально-столових вод (40). Ознайомлення з вітчизняною комерційною рекламою стосовно мінеральних вод пов'язують зазвичай з акцентаторами «здоров'я», «краса», «довголіття», «життєрадісність», кількість рекламованих мінеральних вод суттєво обмежена. Водночас наголошуємо на необхідності моделювання текстів соціальної реклами, які реалізують просвітницьку й педагогічну функції, оскільки формують відповідальність людини за власне здоров'я, культуру споживання глутонімів – *мінеральних вод*. Подібна інформація є пропаганд-

дою здорового способу життя, самостійної або з допомогою консультування фахівця вибудови режиму пиття відповідно до психосоматичних особливостей організму. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи громадського здоров'я» (2017) просвітницька інформація має містити інтегративні знання стосовно профілактичної, лікувальної дії глютонінів, зокрема – мінеральних мов (покращення обмінних процесів, відновлення кислотно-лужної рівноваги, нормалізація роботи шлунково-кишкового тракту тощо). Фактично, сучасний медіатекст соціальної реклами має орієнтуватися на прогресивні наукові пошуки, сприяти формуванню світогляду здорового способу життя. Важливим також є звертати увагу на те, що сучасний гіперпростір містить низку комерційних реклам або медійних публікацій, які містять або неточну наукову інформацію, або таку, що містить хибні факти. Відповідно, медіагігієна при ознайомленні з текстами подібної тематики мають містити наукову інтегративну інформацію, яка визначає як алгоритми культури пиття задля профілактики, лікувальної дії, а також окреслює обмеження у споживанні і протипоказання.

2. Науково-популярний коментар, який почасти містить факти, науково не перевірені або не доведені через неможливість відповідної апробованої методики, наприклад коментар стосовно «інформаційних властивостей води», молекулярна структура якої реагує на зовнішню інформацію:

– *Вода – музика*. Факт набуття кристалами правильної геометричної форми у процесі тривалого звучання народної музики (хорового виконання народної пісні / одностайного виконання; гра на народних музичних інструментах), класичної музики, духовної музики, запису природних звуків (наприклад, співу птахів, шуму річки, прибою, звуків атмосферних явищ (дощу, вітру, падання листя) тощо); хаотичне розташування кристалів води в аудіальному супроводі року. Освітнє спрямування медіатексту має передбачати інтегративне подання матеріалу про жанристику класичної музики, окреслення естетичних координат твору музичного мистецтва (ладо-гармонійна основа твору, характеристика вокальності тощо).

Аудіосупровід вітчизняного (наприклад, духовна музика Григорія Сковороди «Ангели снижайтеся», Максима Березовського «Не отвержи мене во время старости», Дмитра Бортнянського «Ave Maria», духовний концерт № 15 «Придіте, воспоєм», Артема Веделя (Ведельського) «Херувимська», духовний концерт «Помилуй мя, Господі» і світового музичного мистецтва дозволяє створити мультимедійний проект освітнього спрямування, який мотивує до усвідомлення здоров'я як цінності, активізує інтерес не лише до оздоровчої діяльності, але також фактів, які спрямовують на засвоєння знань, пов'язаних із культурою здоров'я.

Вода – релігія. Уважають, що субстанція глютоніма *вода* здатна здійснювати трансфер інформації, якою вона ніби насичується (так пояснюють залежність порядку кристалів залежно від звукових коливань – музики). Поширеними є уживання глютоніма *вода* з такими позначуваними цілющих якостей, як «жива вода» (сакральна інтерпретація: освячена вода, хрещення водою, виголошення молитви, що надає воді унікальних цілющих властивостей, – у християнській традиції), пор. «мертва вода»; «срібна вода» (вода, насичена

позитивними іонами срібла, стає природним антибіотиком (срібло як натуральний антибіотик знищує бактерії, які, потрапляючи в людський організм, здатні викликати до 700 різного виду захворювань); рекомендованим буде історико-медичний коментар щодо використання властивостей срібної води в середні віки, сучасна рекомендація споживання срібної води, властивості хімічного елемента аргентуму Arg), «*сік життя*» (Леонардо да Вінчі).

Грунтуючись на сучасних наукових дослідженнях, текстовий супровід моделює довідкову інформацію стосовно хімічного складу і характеристик якості водопровідної води («мертвої води») і води з підземних джерел («живої води»).

Супровідними фактами можуть бути такі, що пов'язані зі встановленим взаємозв'язком якості води і станом здоров'я організму людини: забруднені хімічними речовинами підземні води очищуються тисячоліття; людина уживає протягом життя через водопровідну воду до 200 кг хімічно небезпечних поєднань (наприклад, найпоширенішими є *акриламід, аміак, бензол, діоксин, залізо, нітрати, хлороформ*) [3, с. 264–270]. Культура пиття глютоніма *вода* передбачає обмеження використання кип'яченої водопровідної води, оскільки в Україні її хлорують (пор., у західних країнах озонують), тому при кип'ятінні шкідливі властивості хлору підсилюються.

Науково-популярний виклад орієнтує на інтегративну інформацію, яка містить як науково доведені факти (наприклад, хімічний склад води, норми споживання), так і факти, які на сучасному етапі розвитку науки потребують додаткових спостережень; унікальні встановлені факти, що доводять непізнані рівні, якості глютоніма *вода*, розширюють обрії пізнання в аспекті здоров'язбереження.

Формуванню ціннісного ставлення до власного здоров'я, що виявляється в культурі споживання *глютонінів на позначення пиття*, а також усвідомлення того, що екологія людини становить вагомий складник загальної екології сприяє ознайомлення зі статистикою, що спонукає до розмірковувань.

Статистика в медіатекстах освітнього характеру спрямована на реалізацію просвітницької і профілактичної функцій, рекомендовані чіткі вказівки, алгоритми щодо споживання глютоніма *води*. Наприклад: *Якість питної води визначається...; Вода становить від 1/3 до 2/3 маси людського тіла; Вода – це універсальний трансфер поживних речовин...; Вода – це розчинник...; Вода – це терморегулятор організму людини...; Вода – це очищувач організму людини; Рекомендоване споживання води на добу – до 2,5 літра води; Вода організму відновлюється кожні 16-20 днів; Чиста вода – запорука здоров'я; 80% захворювань людини безпосередньо пов'язані зі споживанням забрудненої води; Без їжі людина здатна обходитися до 30 днів, без води – менше тижня; Водною вкрито 80% планети, лише 3% – прісного ресурсу.*

Художній супровід сприяє підвищенню естетичного порогу, формуванню ціннісного ставлення до довкілля, інтеріоризації цінності екобалансу як внутрішньої потреби. Рекомендованими є фрагменти художніх текстів, що містять опис водних об'єктів (гідронінів); явищ природи, що панорамно відтворюють водообіг. Пор.: фрагменти художнього опису *грози, дощу, сніговію* тощо: *Була гроза, і грім гримів, / Він так любив гриміти, / Що аж тремтів, що аж горів / На трави і на квіти* (Микола Вінграновський)[4, с. 250]; *Дощ полив, і день такий полив'яний. / Все блищить, і люди як нові. / Лиш дідок*

старесенький, кропив'яний блискавки **визбирує** в траві (Ліна Костенко) [5, с. 92]. Текстовий ресурс наповнюється в режимі редактора учасниками діалогу.

Когнітивна й робота рецепієнтів із мовним матеріалом має дидактичний і виховний потенціал, наприклад робота з паремійними корпусом передбачає лінгвокультурологічний коментар: *жива (живильна, живуца) вода, цілюща (зцілюща вода) / мертва вода, безсила вода* – фольклорні образи води, яка додає сили або забирає їх; *теплі води* – вирій, теплі краї; *по воду ходити* – в українських народних піснях – символ кохання; *воду розливати* – символ розлуки; *глибока вода* – символ розуму (*Глибока вода тихо плине; З глибокої криниці студена вода*); *зоряна вода* – магічна, чарівна, зцілювальна вода [6, с. 106–108]. Символьні поєднання, національний корпус паремій, вислови громадських діячів, науковців, художнє слова (рядки із текстів вітчизняного письменства) доцільно подавати як заголовкову частину тексту. Такі мовні одиниці й рядки набувають ознак прецедентності, актуалізуючи історико-культурні й екологічні цінності [7], формують суспільну думку про «екологію довкілля» й «екологію людини» як взаємопов'язані поняття. Анімаційний супровід або віртуальна екскурсія географічною картою регіону – України – планети апелює до усвідомлення ваги географічних, кліматичних, геохімічних і техногенних чинників, що визначають рівень екологічно безпечного існування, тісний взаємозв'язок здоров'я людини і якості довкілля.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Моделювання медіатекстів із глутонімами на позначення пиття з позиції просвітницької і здоров'язбережувальної функції ґрунтоване на стильовому віднесенні (освітні, рекламні, науково-популярні), жанристики. Змістовими характеристиками медіатекстів має бути системна наукова інформація, водночас адаптована для масової аудиторії. Інформація забезпечує інтеграцію системних знань про екологію людини загалом, культуру пиття і профілактику здорового способу життя зокрема, що має вияв в особистісній здоров'язбережувальній діяльності.

Перспективами подальших розвідок є розроблення архітекτονіки медіатекстів відповідно до прагматики й освітньої пропозиції.

Література:

1. Гуменюк В. В. Соціальна медицина, громадське здоров'я : навч.-метод. посіб. Львів : Простр-М, 2020. 51 с.
2. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / авт. колектив : В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк, Д. Ю. Дзюба та ін. / за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ, 2012. 344 с.
3. Некос А. Н., Багрова Л. О., Клименко М. О. *Питна вода як фактор здоров'я та життєдіяльності*. Екологія людини : підручник. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. 336 с. С. 264–270.
4. Вінграновський М. С. Вибрані твори : у 3 т. Т 1 : Поезії / вступна стаття Т. Салиги. Тернопіль : Богдан, 2004. 400 с. С. 250.
5. Костенко Ліна. Вибране. Київ : Дніпро, 1989. С.92.
6. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
7. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / авт. колектив : В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк, Д. Ю. Дзюба та ін. / за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ, 2012. 344 с.

Mishenina T. M. Modeling of media texts with gluttonymes to delicat drinking from the position of educational and health protection functions

Summary. The article is devoted to the issue of developing structure and semantics in the modeling of educational, advertising and popular science media texts with gluttonymes for drinking. In the modeling of media texts, it is necessary to take into account a number of factors, such as: the function of the media text, the purpose of writing; the target audience that perceives the text, content characteristics, presentation style. The research deals with media texts with gluttonymes for drinking (water, mineral water), accordingly, the core information is the chemical and physical characteristics of liquids.

The position that the information published in the hyperspace is polythematic, mostly unsystematic, contains a number of hyperlinks not related to a specific issue or does not provide comprehensive, accurate, factually proven information by keywords is substantiated.

The defining educational and health-preserving functions of media texts with gluttonymes for drinking outline the following directions of information presentation: 1) educational information as a didactically processed integrative knowledge paradigm that broadcasts modern achievements of fields consonant with hydrochemistry, including medical commentary (therapeutic, diagnostic and preventive practice integrated into the personal health care dimension); 2) popular scientific information, which may contain facts that took place (for example, the properties of gluttonymes to indicate drinking in health preservation, not proven by a scientific experiment); it is also about information adapted for perception by a mass audience; 3) information for advertising appeals primarily to consumption (for example, a certain brand of mineral, artesian water; technologies for water purification), the pragmatic function prevails, therefore the educational and health-preserving architecture is asymmetric.

The implementation of the preventive and health-preserving functions of media texts on the subject under consideration consists in the provision of scientific information, the development of functional literacy both in the analysis of thematic information and in the application of media hygiene techniques; formation of a scientific picture of the world of the individual in relation to general medical knowledge that provides reflection on health care as a way of life, mastery of gluttonym consumption algorithms for drinking, taking into account scientific knowledge of hydrochemistry, bioenergetics.

The requirement for the presentation of information on the culture of consumption of gluttonymes for the designation of drinking is the style of presentation, comprehensive information on the hygiene of human drinking, the presentation of facts that reproduce patterns in compliance with the rules of a healthy lifestyle; health care algorithms.

Media texts appeal to awareness of the correlation between human ecology and environmental ecology.

Key words: media text, gluttonym for drinking, educational function of media text, health-preserving function of media text, drinking culture, human ecology.